

Srpski album 1914-1918

Ovaj album sam sastavio u znak poštovanja prema svim junacima i mučenicima naše istorije.

Nadam se da će ova prezentacija podsetiti čitaoca da je jada i nesreće bilo i ranije.. ali da je bilo i velikih dela i heroja koji nisu prihvatili poraz i nestanak, bez obzira na veličinu sile koja ih je napala.

Vladeta Marinković

<http://vladeta.netfirms.com>

Srpski album 1914-1918

Sa ljubavlju i sećanjem na oca Lazara (1937- 2004)

Srpski album 1914-1918

Početak Velikog rata

Srpski album 1914-1918

Na Vidovdan, 28.juna 1914. godine u Sarajevu ubijen je austrougarski prestolonaslednik, nadvojvoda Franc Ferdinand. Atentat je izvršio omladinac Gavrilo Princip, sa dva hica iz revolvera. Tom prilikom smrtno je stradala i prestolonaslednikova supruga, vojvotkinja Sofija Hoenberg. Pola sata ranije, na prestolonaslednikov automobil, bombu je bacio Nedeljko Čabrinović, ali je nadvojvoda tog puta ostao nepovređen. Oba atentatora su odmah bila uhvaćena.

Ovaj događaj je pokrenuo oružani sukob, do tada najvećih razmera u svetu. Snažna napetost među velikim silama je postojala, međutim, zantno ranije a za rat se samo tražio povod.

Srpski album 1914-1918

Prestolonaslednik bečkog dvora, Franc Ferdinand sa suprugom Sofijom u Sarajevu odmah posle neuspelog Čabrinovićevog atentata.

Srpski album 1914-1918

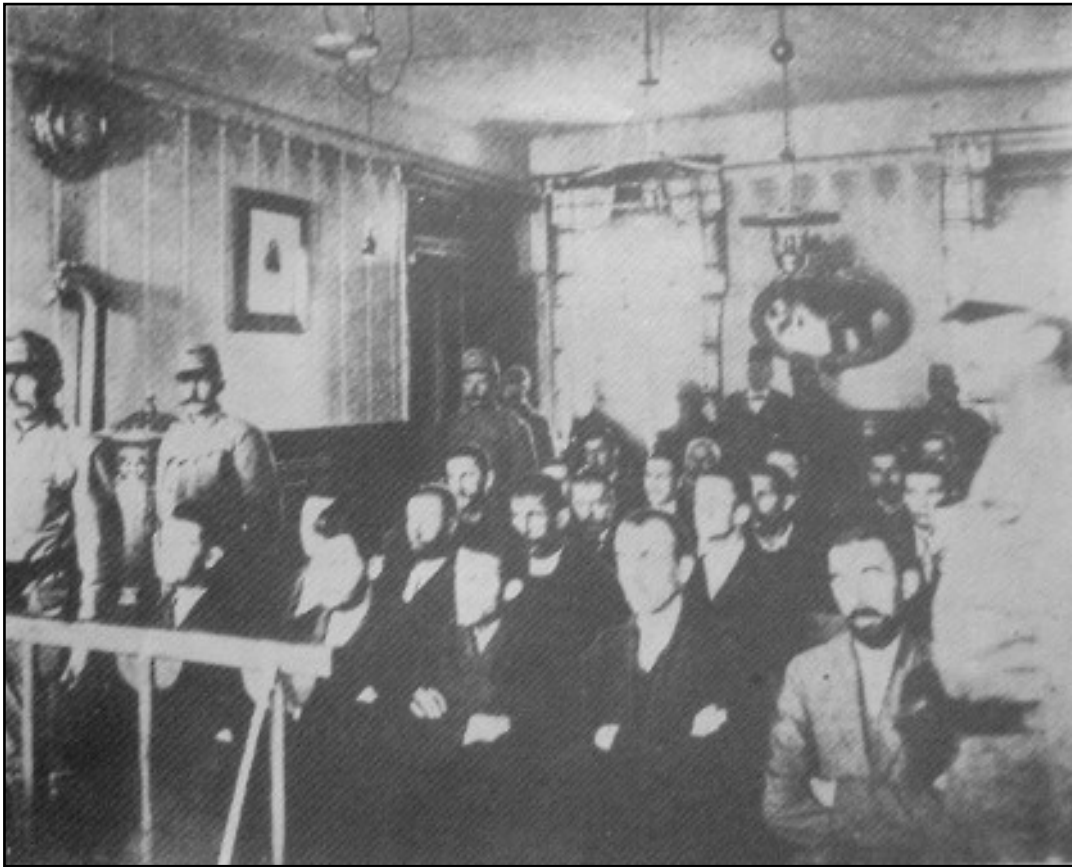

Austrijski policajci, uz pomoć civila, uhvatili su atentatora na Franca Ferdinanda – mladog Gavrila Principa

Srpski album 1914-1918

Austro-Ugarska je iskoristila atentat na Franca Ferdinanda za objavu rata Srbiji. Ova fotografija predstavlja suđenje u Sarajevu 1914. S leva na desno u prvom redu sede: Trifko Grabež, Nedeljko Čabrinović, Gavrilo Princip, Danilo Ilić i Mirko Jovanović.

Srpski album 1914-1918

**Ulica Kralja Milana u Beogradu,
početkom 20.veka.**

Srpski album 1914-1918

Ultimatum

Uz opširnu optužbu Srbije, izloženu oko osnovne teze da se “ideja o atentatu rodila u Beogradu, da su oružje i municiju dali oficiri i činovnici članovi Narodne odbrane, i da su prebacivanja u Bosnu izvele starešine srpske pogranične službe” austrougarske vlasti su sačinile ultimatum u deset tačaka kojim se, između ostalog, zahtevalo:

- Da se na teritoriji Srbije izvrši istraga o atentatu i da u toj istrazi učestvuju “organi koje bude delegirala carsko-kraljevska vlada”,
  - Da se raspusti “Narodna odbrana” i slične organizacije
- Da vlada Srbije zabrani sve publikacije koje pišu protiv Austro-Ugarske.

Srpski album 1914-1918

Franja Josif I, car Austro-Ugarske.

Tokom prvih dana posle atentata, celokupna austrougarska diplomatija je zagrevala atmosferu govoreći da su “beogradske intrige nezdržive”, da je reč o “sistematskom velikosrpskom radu podrivačkog karaktera”, da se Srbijanim “opasnim nastojanjima može učiniti kraj jedino bezobzirnim nastupom”

I pored sve upornosti austrougarskih organa da otkriju trag koji bi bar donekle ukazao da su u atentat bili upleteni i merodavni organi Srbije, činjenice su govorile suprotno.

Srpski album 1914-1918

Ultimatum

Ultimatum je očividno težio da duboko ponizi Srbiju ali i da, što je bilo najbitnije, stvori načine kroz koje bi Monarhija mogla da suštinski naruši nezavisnost Srbije.

Dozvola austrougarskim organima da učestvuju u istrazi, na primer, nije samo pravno i moralno vređala nezavisnost Srbije, već je davala mogućnost Austro-Ugarskoj da pod vidom istrage uhapsi bilo koje lice u Srbiji (čak i samog Kralja) i da prodre u sve ustanove srpske države.

Ultimatum je bio sročćen tako da ne bude prihvaćen.

Srpski album 1914-1918

Ultimatum

Britanski državni sekretar za spoljne poslove, ser **Edvard Grej** je austrougarskom ambasadoru, posle čitanja ultimatumu rekao:

“Ovo je najužasniji dokument koji je jedna država ikad uručila drugoj državi”

Ruski ministar spoljnih poslova, **Sergej Sazonov** je ambasadoru Austro-Ugarske rekao:

“ Znam šta hoćete. Hoćete rat sa Srbijom... Vi u Evropu podmećete požar. Hoćete rat i spaljujete mostove za sobom. Vidi se koliko ste “miroljubivi” pošto Evropu bacate u oganj”

Srpski album 1914-1918

**Svi u odbranu zemlje: demonstracije
u Beogradu na vest o
austrougarskom ultimatumu.**

Srpski album 1914-1918

Objava rata

Odgovor Vlade Srbije na ultimatum je bio dostojanstven i krajnje popustljiv.

Prihvaćena je detaljna istraga nad službenim licima u sektoru Šabac-Loznica u cilju utvrđenja istine o atentatu, prihvaćeno je da se austrougarskoj strani pruže sva obaveštenja o toku istrage.

Ponuđena je objava naredbe u službenim Srpskim novinama u kojoj bi se zabranila svaka propaganda protiv Austro- Ugarske.

Ponuđeno je raspuštanje organizacije “Narodna odbrana” iako austrougarska strana nije dostavila konkretne dokaze.

Vlada Srbije je, u slučaju da Austro- Ugarska ne bude zadovoljna odgovorom, čak ponudila da se rešenje spora traži pred Međunarodnim sudom u Hagu.

Ali ulazak stranih oružanih snaga na svoju teritoriju nije dopustila.

Srpski album 1914-1918

Objava rata

Austrougarsku stranu odgovor Srbije nije mnogo zanimao. Imali su izgovor da srpska vlada nije prihvatila svako slovo njihovog ultimatumu i trebalo je još samo da objave rat.

Objava rata je usledila 28.jula. Poslata je – običnim telegramom.

Ujutru, 28.jula, pre nego što je Srbiji stigla objava rata, Crna Gora je proglasila mobilizaciju uprkos nastojanjima Beča da je odvoji od Srbije i da je privoli na neutralnost obećanjima o novčanoj pomoći i teritorijalnim proširenjima. Međutim, postojalo je isuviše pokazatelja da Monarhija nema nameru da poštuje nezavisnost Crne Gore.

Crnogorski kralj, **Nikola Petrović** je uputio srpskom regentu, Aleksandru poruku solidarnosti: “..Naš će Srpski narod iz ovog velikog i nametnutog mu iskušenja pobednički izaći i obezbediti svoju sjajnu budućnost. Moji Crnogorci su već spremni na granici da ginu u odbrani naše nezavisnosti.”

Srpski album 1914-1918

Vrhovni komandant srpske vojske, regent Aleksandar Karađorđević je u svom ratnom proglasu rekao:

“Na našu Srbiju nasrnulo je veliko zlo. Austro- Ugarska nam je objavila rat... Nevolje naše Kraljevine i našeg naroda sa Austrijom nisu počele od juče... Moja je Vlada odgovarajući željama naroda i potrebi mira koju ne oseća samo Srbija već i cela Evropa, htela izbeći po svaku cenu sukob i zato je izašla u susret austrougarskoj Vladi do krajnjih granica popustljivosti preko kojih ne može ići nijedna nezavisna država... Ja sam prinuđen pozvati sve moje drage i hrabre Srbe pod srpsku trobojku...Srbi, branite svom snagom svoje ognjište i srpsko pleme!”

Srpski album 1914-1918

Neka u pamćenju Srba ostane i proglas koji je crnogorski kralj Nikola Petrović objavio svom narodu 6.avgusta:

“Crno-žuti barjak, koji od davnih vremena kao mora pritiska dušu jugoslovenskog naroda, razvio se da taj narod sada potpuno uništi, da njegove slobodne predstavnike Srbiju i Crnu Goru pregazi... Austrija je objavila našoj dragoj Srbiji rat, objavila ga je nama, objavila ga je Srpstvu i cijelom Slovenstvu... Ko je junak i slijedi koracima dva stara srpska kralja, da ginemo i krv proljevamo za jedinstvo i slobodu zlatnu...

Mi smo hteli mir, a nametnut nam je rat. Primite ga kao i uvijek, primite ga srpski i junački”

Srpski album 1914-1918

Objava rata

“Lokalizovani” rat koji je želela Austro- Ugarska trajao je samo tri dana, jer je objava rata brzo prouzrokovala oružani sukob širokih razmera. Da se tako dogodi pobrinuo se nemački Rajh koji je osetio da je željeni rat nadomak ruke.

Kad je stigla vest o objavi rata Srbiji, iz Berlina su počeli da lete ultimatumima i objave rata: Rusiji 1. avgusta, Francuskoj 3. avgusta, Belgiji 5. avgusta. Belgiju su nemačke trupe inače napale već ujutro prethodnog dana. Dalje je delovao automatizam saveza zasnovan na dubokom i oštrom sukobu mnogo starijeg datuma.. Velika Britanija objavljuje 5. avgusta rat Nemačkoj a 13. avgusta Austro-Ugarskoj. Objavama rata se priključuju Rusija i Francuska. Silama Antante pridružio se i Japan, objavom rata Nemačkoj, 23. avgusta.

Srpski album 1914-1918

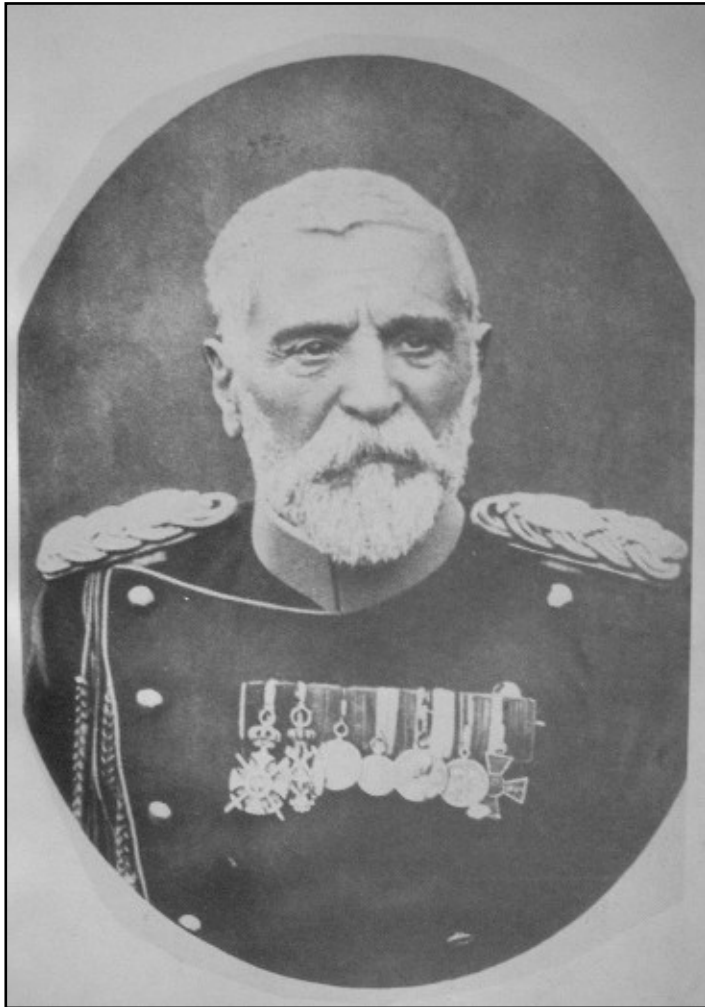

Smotra austrougarskih trupa (tzv. “kaznena ekspedicija”) u Sarajevu pred odlazak na front protiv Srbije u leto 1914.

Srpski album 1914-1918

Radomir Putnik (1847-1917), vojnik i vojskovođa srpske vojske punih četrdeset godina. Rodio se u Kragujevcu. Vojničko zvanje je stekao na Artiljerijskoj školi u Beogradu. Posle mnogih rasporeda i napredovanja u službi, 1903.godine postavljen je za načelnika Glavnog generalštaba. Tvorac je moderne srpske vojske. U okviru školovanja oficira uveo je rešavanje taktičkih zadataka. Vojsku je osavremenio novim naoružanjem, na ključna mesta je postavio talentovane oficire i nije dozvolio da se politika umeša u redove vojnika. Sa Živojinom Mišićem pripremio je sve ratne planove za Balkanske ratove i Prvi svetski rat. Od 1912. do 1916. godine bio je načelnik Vrhovne komande. Posle Kumanovske bitke postao je prvi srpski vojvoda.

Srpski album 1914-1918

Cerska bitka

Cerska bitka vođena je između austrougarskih i srpskih snaga u rejonu planine Cer, od 12. do 14. avgusta 1914. godine.

Znajući da Austro-Ugarska priprema veliku letnju ofanzivu na Srbiju, srpska Vrhovna komanda pripremala se za taktičko-operativna dejstva i kontraofanzivu.

Procenjujući da će glavnina austrougarskih snaga udariti sa severa i dolinom Morave, dok će pomoćne snage nadirati sa zapada od Drine, Komanda je svoje snage rasporedila na sledeći način: Prva armija, pod komandom generala Petra Bojovića, nalazila se na prostoru Grocke, Smederevske Palanke, Rače i Topole. Druga armija, pod komandom generala Stepe Stepanovića, nalazila se u rejonu Obrenovca, Lazarevca i Aranđelovca. Treća armija, pod komandom generala Pavla Jurišića - Šturma, štitila je severnu i severozapadnu granicu od ušća Kolubare do Ljubovije, dok se Užička vojska, pod komandom generala Miloša Božanovića, nalazila u rejonu Užica, da bi kontrolisala pravce koji od Višegrada i Bajine Bašte vode dolinom Zapadne Morave.

Srpski album 1914-1918

Cerska bitka

Nasuprot srpskim snagama, Peta armija Austro-Ugarske, pod komandom generala Franka, nalazila se na prostoru Bijeljina, Zvornik, Priboj, Brčko. Šesta armija, pod komandom generala Počoreka, bila je grupisana u rejonu: Vlasenica, Rogatica, Kalinovik, Sarajevo, dok se Druga armija, pod komandom Bem-Ermolija, nalazila u Sremu i Banatu. Austrougarska komanda glavninu snaga koncentrisala je na Drini, odlučujući se za severozapadni strategijski pravac što je donekle iznenadilo srpsku Vrhovnu komandu.

Uočavajući stratešku važnost planine Cer, a prema trenutnom rasporedu snaga, komandant Druge armije Stepa Stepanović izradio je plan dejstva Druge armije po glavnom strateškom pravcu, kao i plan sadejstva Treće armije i delova Prve armije (Moravske II i Timočke I divizije).

Srpski album 1914-1918

**Pred vatreni okršaj: trupe Moravske divizije prvog poziva zaposedaju
ade na Drini u avgustu 1914. godine.**

Srpski album 1914-1918

Srpski artiljerci u galopu izvlače top uz padine Cera u susret neprijatelju.

Srpski album 1914-1918

Cerska bitka

Do prvog okršaja na planini Cer došlo je u noći 15. na 16. avgust između delova 21. austrougarske divizije i delova Kombinovane divizije. U ogorčenim noćnim borbama kod sela Tekeriša, Srbi su primorali austrougarske snage na povlačenje. Ali, sutradan ujutro, 9. austrougarska divizija ugrozila je levo krilo Kombinovane divizije i primorala je da se povuče. Front se stabilizovao nakon intervencije komandanta Stepe koji je uvođenjem Moravske I divizije odbacio 9. austrougarsku diviziju i zauzeo Begluk. Konjička divizija dejstvovala je sa snagama Druge armije i Šumadijske I divizije. Povlačenje preko Drine razbijene austrougarske snage otpočele su u noći 19. na 20. avgust i nastavile ceo sutrašnji dan.

Zbog izuzetnih zasluga u rukovođenju i komandovanju u Cerskoj bici, komandant Druge armije Stepa Stepanović unapređen je u čin vojvode. Ta prva pobeda saveznika u Prvom svetskom ratu afirmisala je komandanta Stepu, i bitno ojačala i moral savezničke vojske.

U Cerskoj bici srpske snage izgubile su više od 16.000 vojnika, dok su austrougarski gubici iznosili oko 25.000 poginulih.

Srpski album 1914-1918

Zarobljeni topovi i druga ratna oprema izloženi u Tekerišu posle bitke na Ceru.

Srpski album 1914-1918

Od 1874. godine kada je postao pitomac Artiljerijske škole, do 1919., kada se povukao iz aktivne službe, vojvoda **Stepa Stepanović (1856-1929)**. je punih 45 godina, neustrašivo išao ratnim stazama Srpske vojske. Učesnik je srpsko-turskih ratova (1876-1878.), kao pitomac-narednik, kasnije potporučnik. U prvom Balkanskom ratu (1912-1913.) komandovao je Drugom armijom. Opsada i zauzimanje Jedrena, kao i zarobljavanje više od 60.000 Turaka samo su neki od uspeha Druge armije i njenog komandanta.

U čin vojvode unapređen je 29. avgusta 1914. godine posle veličanstvene pobeđe u Srpske vojske Cerskoj bici,.

Srpski album 1914-1918

Kolubarska bitka

Kolubarska bitka jedna je od najvećih i najznačajnijih bitaka između srpske i austrougarske vojske u Prvom svetskom ratu. Vođena je 30 dana na frontu od 200 kilometara, protiv dva puta brojnije i nemerljivo bolje opremljenog neprijatelja.

Kolubara

Kolubarska bitka počela je završetkom bitke na Drini, 16. novembra 1914. godine, kada su austrougarske snage odbacile srpske trupe na desnu obalu Kolubare i Ljiga. Pošto je komandant Prve armije general Petar Bojović bio ranjen, na njegovo mesto postavljen je general Živojin Mišić.

Srpski album 1914-1918

Kolubarska bitka

S obzirom da je Prvu armiju preuzeo u trenucima njenog povlačenja i shvatajući da bi učinio veliku grešku ako bi je i dalje povlačio s položaja na položaj braneći svaku stopu zemlje, **general Mišić** je, protivno naredbi Vrhovne komande, odlučio da Prvu armiju izvuče iz neposrednog dodira s neprijateljem. Zbog toga, i radi skraćivanja fronta, Vrhovna komanda srpske vojske naredila je da se napusti Beograd. Front srpske vojske bio je okrenut ka zapadu, pa je Šesta austrougarska armija, posle zauzimanja Beograda zaustavila proboj fronta, očekujući glavni napad svoje Pete armije iz pravca Beograda, iza leđa srpskih armija. Nastalo je zatišje, a za to vreme Prva srpska armija se sredila, popunila ljudstvom i municijom i posle završnih priprema, 3. decembra krenula u napad.

Srpski album 1914-1918

Kralj Petar I obilazi položaje u vreme bitke na Kolubari

Srpski album 1914-1918

Kolubarska bitka

U trenutku kada su evropske telegrafske agencija očekivale vesti o slomu srpske vojske i kada je Peta austrougarska armija priređivala svečanu paradu u Beogradu, otpočela je velika protivofanziva celokupne srpske vojske. Na planini Suvobor, Prva srpska armija probila je front Šeste austrougarske armije i počela nadiranje prema Valjevu i zauzela ga, izbila na obale Drine i Save kod Šapca i oslobodila Beograd 15. decembra 1914. godine. Tako je Srpska vojska ostvarila najveću pobedu u Prvom svetskom ratu.

Kolubarska bitka ušla je u istoriju ratovanja kao jedinstven primer da se vojska, kojoj je predviđen potpun slom, za kratko vreme reorganizuje, pređe u kontraofanzivu i nanese neprijatelju odlučujući poraz.

Srpski album 1914-1918

Živojin Mišić, (1855. - 1921.) je najslavniji srpski vojvoda i najtalentovaniji vojskovođa srpske vojske. Učesnik svih ratova koje je Srbija vodila u periodu od 1876. do 1918. godine. Pred balkanske ratove bio je pomoćnik načelnika štaba Vrhovne komande generala Radomira Putnika. Živojin Mišić je, uz Radomira Putnika, Stepu Stepanovića i Petra Bojovića, tvorac srpske vojne doktrine. Za pobedu u kumanovskoj bici unapređen je u čin generala. Po preuzimanju komande nad Prvom armijom, smelom, taktički briljantnom operacijom, u bici na Kolubari pobedio je austrougarsku vojsku i izvojevao najveću pobedu srpske vojske u istoriji. Za tu pobedu dobio je najviši čin u srpskoj vojsci, čin vojvode.

Srpski album 1914-1918

Oskar Poćorek, (1853-1934)
austrougarski general, u telegramu
svojim pretpostavljenima u Beču:

“Produženje ofanzive u Srbiji prekinuto je, na žalost, pre postignutog cilja jer je srpski protivudar bio toliko jak da se 15. i 16. korpus nisu mogli održati.”

Posle sjajnih pobjeda srpskih vojnika u Kolubarskoj bici iz bečkih najviših krugova Poćoreku je preporučeno da izvrši samoubistvo.

“Ubiću se, ali tek onda kada ma koji drugi austrijski general pobedi srpsku vojsku”, uzvratio je **Poćorek**.

Srpski album 1914-1918

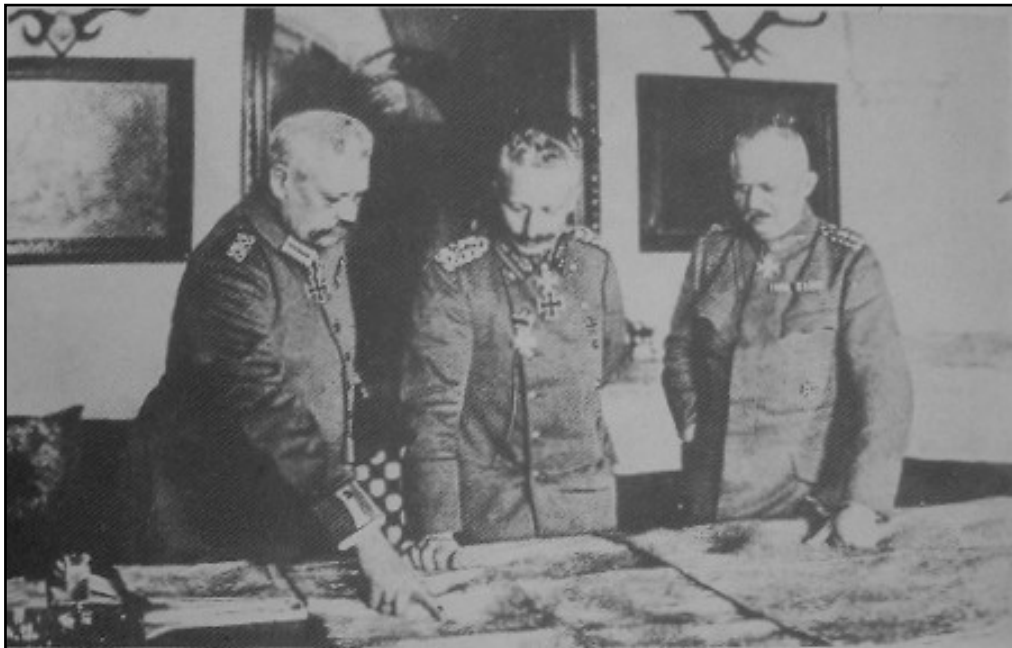
Iskušenja

Najveća ratna iskušenja tek su se nadvijala nad Srbijom. U septembru 1915., u Sremu i severoistočnoj Bosni prikupljala se austrougarska Treća armija, u južnom Banatu nemačka 11. armija, u zapadnoj Bugarskoj bugarska Prva armija a južnije od nje Druga armija. Svim ovim trupama, ukupno 800.000 savremeno opremljenih ljudi, sa vazduhoplovnim jedinicama u svom sastavu, komandovao je nemački general- feldmaršal August fon Makenzen koji se u dotadašnjem ratu pokazao kao jedan od najsposobnijih nemačkih vojskovođa.

Iscrpljena Srbija je prema napadaču mogla da izvede najviše 300.000 vojnika, najvećim delom novomobilisanih i starijih, razvučenih na 1.000 kilometara fronta da bi sačekali napad sa severa, zapada i istoka...

Srpski album 1914-1918

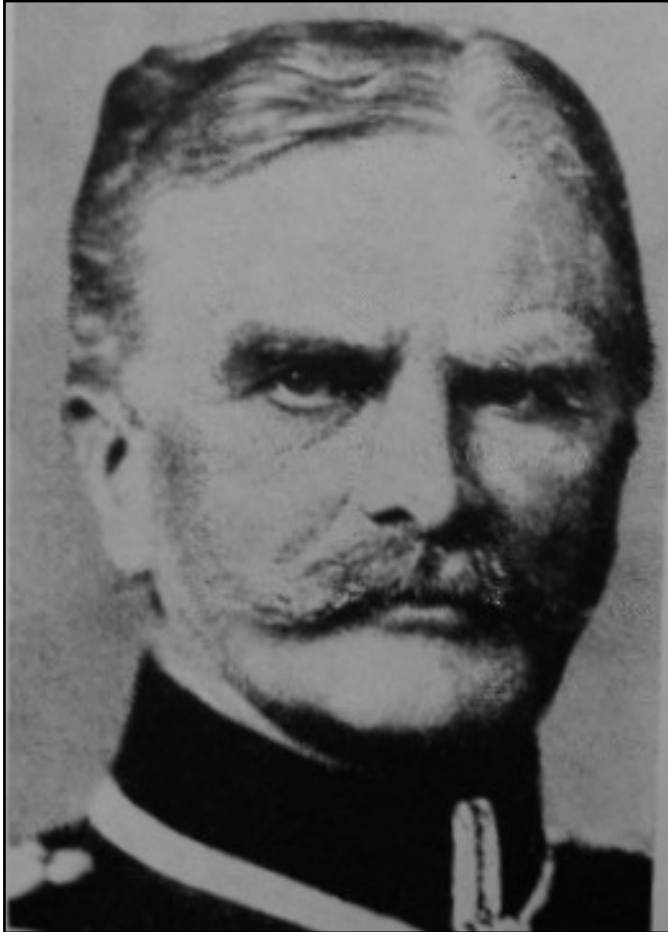
Feldmaršal Hindenburg, car Viljem II, general Ludendorf u danima kada su još uvek sanjali o pobedi Nemačke (1917)

Viljem II, (1859-1941) nemački car:

“..Heroji, ja vas šaljem u jedan nov rat protiv jedne male, ali vrlo hrabre nacije. To su Srbi koji su u toku tri neposredna rata – protiv Turske, Bugarske i Austro-Ugarske, dali svetu dokaze visokih ratničkih vrlina i najvećih vojničkih sposobnosti..”

Srpski album 1914-1918

August fon Makenzen (1849-1945) nemački feldmaršal:

“..Vi ne polazite ni na italijanski, ni na ruski, ni na francuski front. Vi polazite u borbu protiv jednog novog neprijatelja, opasnog, žilavog, hrabrog i oštrog.

Vi polazite na srpski front i na Srbiju, a Srbi su narod koji voli slobodu i koji se bori i žrtvuje do poslednjeg.

Pazite da vam ovaj mali neprijatelj ne pomrači slavu i ne kompromituje dosadašnje uspehe slavne nemačke armije.”

Srpski album 1914-1918

Austrougarske trupe prelaze Savu kod Beograda u jesen 1915.

Srpski album 1914-1918

Trupe poslednje odbrane čekaju neprijatelja da priđe na blisko odstojanje

Srpski album 1914-1918

Slom odbrane

Velika ofanziva združenih nemačko-austrougarskih snaga počela je 6.oktobra 1915.godine snažnim artiljerijskim napadom na Beograd. Tokom tog dana na Beograd se sručeno oko 30.000 granata.

Neprijateljska ofanziva se nije odvijala prema planu. Posle dve nedelje borbi, Makenzenove trupe su uspele da uđu tek oko 30 kilometara u dubinu Srbije, trpeći velike gubitke. 14.oktobra, sa istoka u napad su krenuli i Bugari, praktično udarivši u leđa srpsku odbranu. Međutim, srpska Druga armija je njihovu Prvu armiju brzo prikovala za mesto nanevši joj teške gubitke.

Zbog ovakvog razvoja događaja, nemački Generalštab je zaključio da je neophodno dovesti nova pojačanja u Srbiju, bez obzira na nestašicu trupa na svim ostalim frontovima.

Srpski album 1914-1918

Poginuli vojnici i starešine 13.puka u borbi na Torlaku 13.oktobra 1915.
godine

Srpski album 1914-1918

Slom odbrane

Sa francuskog bojišta doveden je Alpski korpus i uključio se u borbe poslednjih dana oktobra 1915, a istovremeno je na srpsko bojište prebačena i austrougarska 10. brdska brigada.

Srbi su pod stalnim pritiskom jakih neprijateljskih snaga odstupali korak po korak, a uz vojsku se borilo i stanovništvo. Ali, snaga odbrane je kopnila... Savezničke snage u regionu su bile malobrojne, a apeli za pomoć su ostali bez odjeka. Srbija je u tom trenutku uz sebe stvarno imala samo Crnu goru čija je vojska i dalje uspešno zadržavala austrougarske snage, a da bi zaštitio bokove srbijanske vojske, serdar Janko Vukotić je sa Sandžačkom vojskom stalno širio svoj front i čak preuzeo odbranu na potezu Čačak- planina Javor.

Na dan 10.oktobra, neprijatelj je već bio u Ivanjici, Kraljevu, Trsteniku, Aleksandrovcu, Vranju... Prilike su postajale sve bezizglednije.

Srpski album 1914-1918

Slom odbrane

Vlada i Vrhovna komanda su tada odlučile da se izvrši povlačenje do albanske obale, o tome su obavestile Saveznike i tražile da na mesta prema kojima se kreću srpske trupe pošalju hranu i opremu.

25.novembra 1915. godine, Vrhovna komanda je izdala naređenje o povlačenju u kome je stajalo:

“Nastao je trenutak kada se sticajem prilika moramo povlačiti kroz Crnu Goru i Albaniju... Stanje vojske je uopšte nepovoljno... Kapitulacija bi bilo najgore rešenje jer se njome gubi država... Jedini je spas iz ove teške situacije povlačenje na jadransko primorje. Tu će se naša vojska reorganizovati, snabdeti hranom, oružjem, municijom, odelom, i svim ostalim potrebama koje nam šalju naši Saveznici, te ćemo opet predstavljati jednu činjenicu sa kojom će i naši Saveznici morati računati. Država nije izgubila svoje biće, ona i dalje postoji, iako na tuđem zemljištu dokle god je tu vladalac, vlada i vojska... U ovim teškim danima naš spas je u istrajnosti, strpljenju i krajnjoj izdržljivosti sviju nas, s verom u konačan uspeh...”

Srpski album 1914-1918

---

*Vezirov most u Albaniji,
1915.*

Žozef Žofr, (1852-1931) francuski maršal:

“...Povlačenje naših saveznika, Srba, u okolnostima u kojima je izvršeno, prevazilazi po strahotama sve što je u istoriji da sada kao najstrašnije zabeleženo...”

Srpski album 1914-1918

Srpski vojnici nose svog obolelog vojskovođu, Radomira Putnika u nosiljci preko besputne Albanije krajem novembra 1915.

Posle reorganizacije Srpske vojske na Krfu 1916. godine, fizički iznemogao vojvoda Putnik upućen je na lečenje u Nicu, ali nije dočekao da se vrati u oslobođenu zemlju. Umro je u maju 1917. godine u 70. godini. Iza njega je ostao mit o nepobedivosti Srpske vojske, kao jedne od najčuvenijih armija sveta Prvog svetskog rata.

Srpski album 1914-1918

**Kratak odmor posle pešačenja kroz
snežne namete**

**Na Čakoru 1915: "Požurite ljudi, deci je
hladno"**

Srpski album 1914-1918

Napadnuti s leđa...

**Tokom povlačenja, arnautske
zasede su predstavljale stalnu
opasnost**

Srpski album 1914-1918

Na kraju velikog puta...

U to vreme, od januara 1916. godine jedna slika je obilazila svet. Prenosile su je novine, svuda je izazivala sentimentlno raspoloženje, jer je uz sliku išao potpis:

“Ovaj vojnik je simbol patnje i stradanja srpskog naroda”

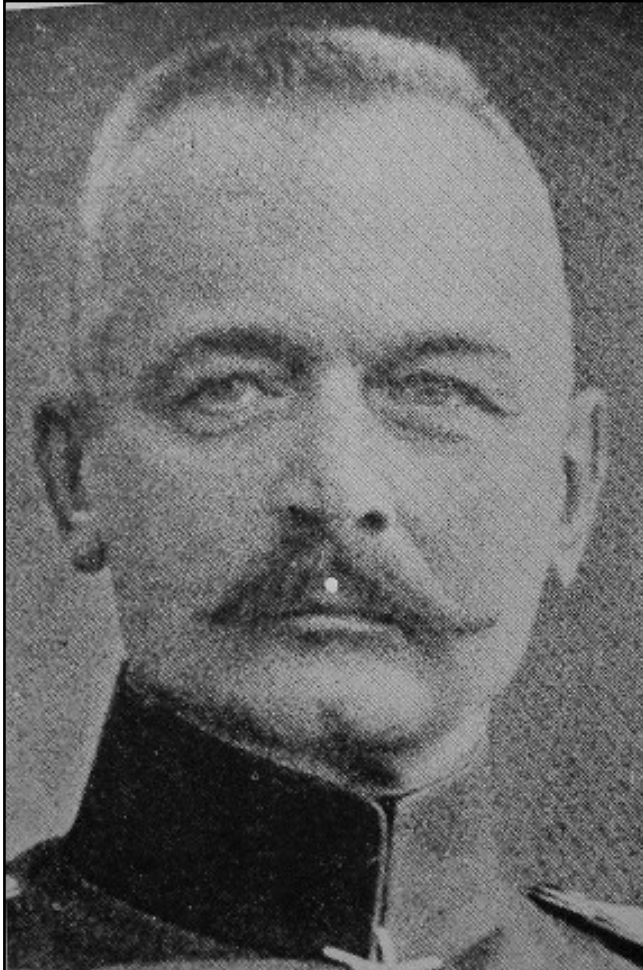
Rečeno je, pri tom, da je slika načinjena na ostrvu Vido, koje će ubrzo dobiti još jedan naziv – Ostrvo smrti.

Na slici je vojnik Čedomir Popović iz sela Barzilovice kod Lazarevca.

U vreme fotografisanja imao je dvadeset godina života..i dvadeset sedam kilograma težine.

Srpski album 1914-1918

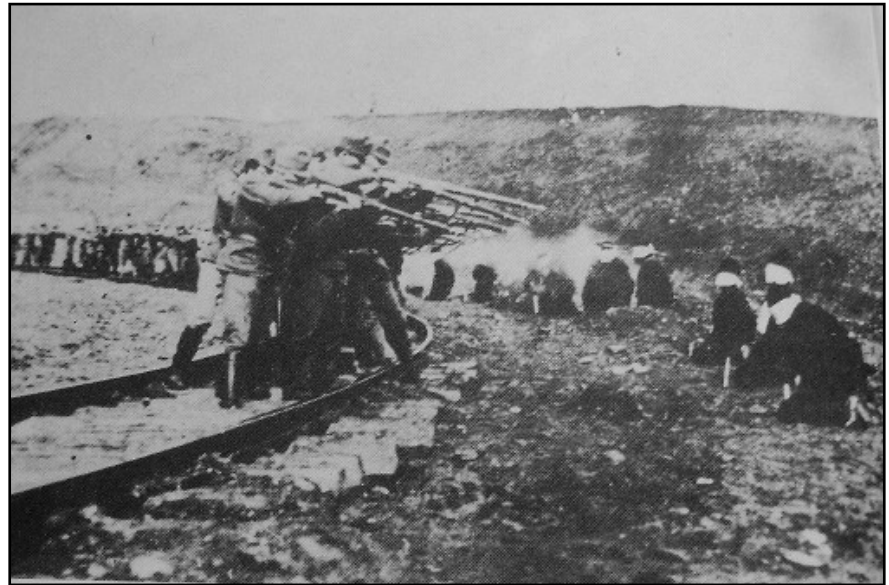
Feldmaršal Erih fon Falkenhajn (1861-1922), načelnik štaba nemačke Vrhovne komande u zimu 1915.godine:

“..Pošto srpska vojska više ne postoji, nego postoje samo njeni bedni ostaci koji su se razbegli u divlje albanske i crnogorske planine, gde će bez hrane, a po zimi, naći smrt, to su prekinute dalje operacije i neće se više izdavati izveštaji sa balkanskog ratišta.”

Srpski album 1914-1918

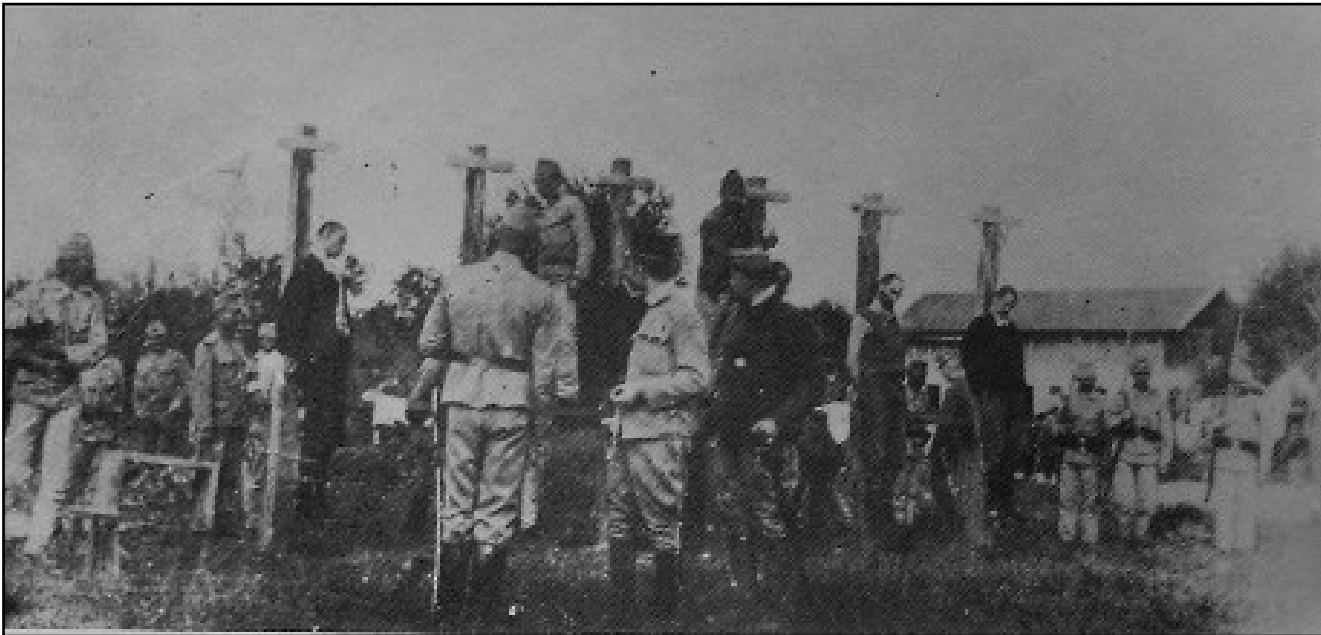

Neprijatelj nije štedeo nikoga za vreme okupacije...

Srpski album 1914-1918

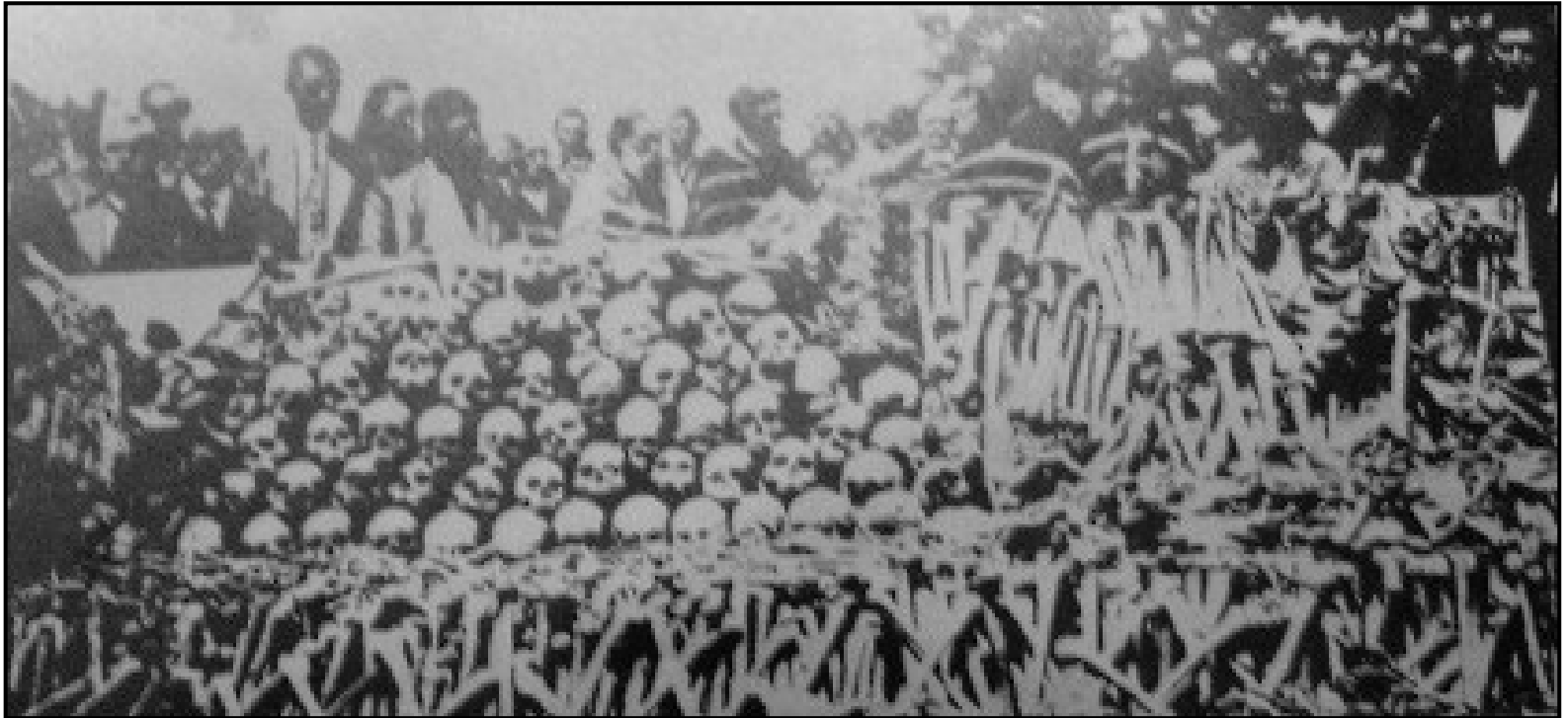

Austrijski oficir kod koga je pronađena ova fotografija sa prizorom vešanja građana Kruševca 1916.godine, napisao je na njenoj poledini potresne i opominjuće reči: “Naši u Srbiji”

Srpski album 1914-1918

Kosti, od strane Bugara masakriranog srpskog stanovništva u Surdulici.

Srpski album 1914-1918

Kralj Petar I posle povlačenja iz zemlje je nosio bradu i zabranio obeležavanje svog rođendana u znak žalosti za porobljenom otadžbinom.

Srpski album 1914-1918

Čamci prepuni srpskih umrlih vojnika neprestano su sa ostrva Vida odlazili na pučinu, gde su umrli spuštani u more, u tzv. "Plavu grobnicu" jer nije bilo uslova da se sahrane na kopnu.

Srpski album 1914-1918

Jedinstven primer u istoriji da su se svi pokretni elementi jedne države sklonili na tuđu teritoriju da bi nastavili rat: ministri srpske vlade i poslanici narodne skupštine na Krfu 1916.godine

Srpski album 1914-1918

**Nikola Pašić, predsednik Srpske vlade i
ministar inostranih dela.**

Srpski album 1914-1918

Teritorije obećane Srbiji prema Londonskom sporazumu.

Srpski album 1914-1918

Oporavljene pešadijske jedinice srpske vojske na maršu iz logora na Krfu do ukrcnih luka na putu za Solun.

Srpski album 1914-1918

**Srpski vojnici
upoznaju se sa novim
naoružanjem po
dolasku na Solunski
front**

Srpski album 1914-1918

Solunski front

Da bi olakšali situaciju na istočnom i zapadnom frontu, saveznički stratezi formirali su južni – Solunski front, a Srpskoj vojsci odredili čuvanje strateški najvažnijeg pravca. Srpska vojska bila je raspoređena između Vardara i Pelagonije. Na Solunskom frontu nalazile su se još francuske, britanske, italijanske i ruske snage. Nasuprot njima bile su austrougarske, nemačke i bugarske snage. Srbija je na tom frontu imala 125.000 boraca raspoređenih u šest pešadijskih i jednu konjičku diviziju.

Saveznička ofanziva na Solunskom frontu započela je 11. septembra 1916. godine, a srpske snage bile su angažovane na pravcu glavnog udara: Gorničevo - Bitolj. Na Kajmakčalanu vodila se borba prsa u prsa između srpskih i bugarskih snaga. Nakon osvajanja Kajmakčalana, srpske snage zauzele su 19. septembra Bitolj i u tim borbama naterale Bugare da se povuku. Srpska vojska je imala 30.000 poginulih.

Srpski album 1914-1918

Prizor sa Kajmakčalana posle bitke 4.oktobra 1916. godine

Srpski album 1914-1918

General Petar Bojović na položaju

**Vojvoda Živojin Mišić i komandant
britanske vojske u Makedoniji, general
Dž.Miln.**

Srpski album 1914-1918

Srpska pešadija u rovovima ukopanim u stenama Moglenskih planina

Srpski album 1914-1918

Solunski front

Nakon borbi 1916, nastupilo je zatišje na Solunskom frontu, sve do 1918. godine, kada su više od 12.000 dobrovoljaca sa istočnog fronta, kao i dobrovoljci iz raznih krajeva sveta stigli na front. Od njih je formirana Jugoslovenska divizija, iako su ogromnu većinu ljudstva u njoj činili -Srbi. Francuski vojskovođa Franše d'Epere rukovodio je svim savezničkim snagama tog fronta. Pod njegovom komandom 15. septembra 1918. godine otpočela je ofanziva.

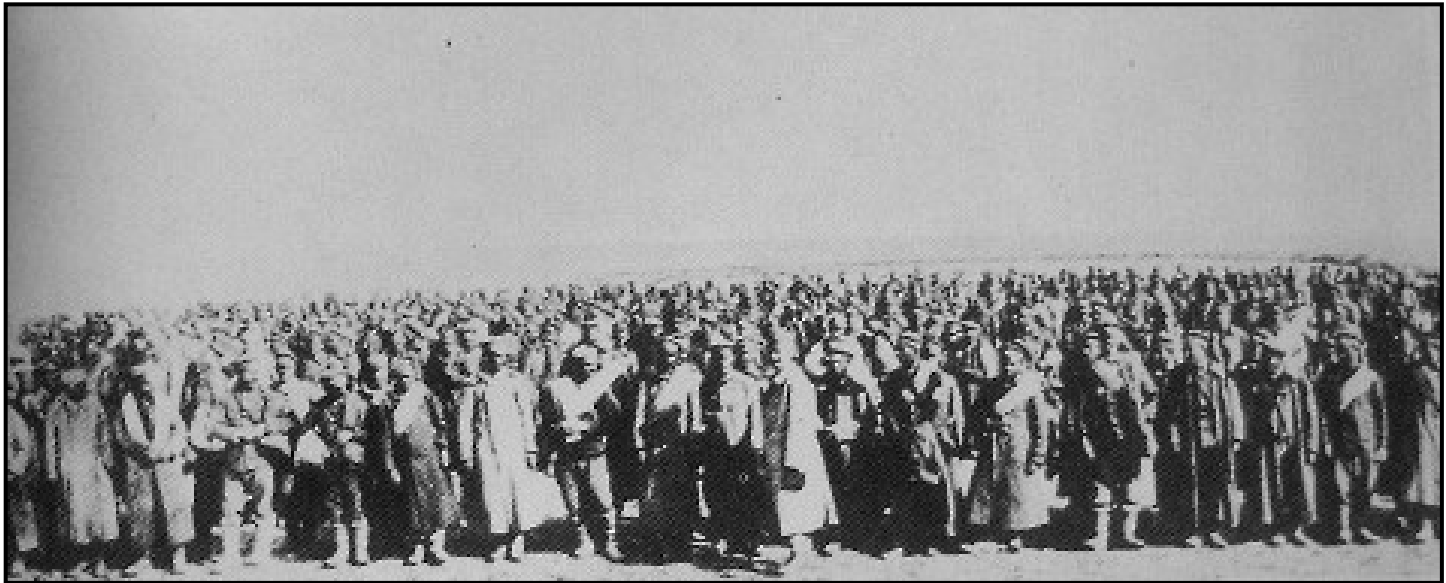
Jedinice Druge srpske armije, pod komandom vojvode Stepe Stepanovića i jedinice Prve armije pod komandom generala Petra Bojovića, izvršile su proboj bugarskog fronta. Bugarska vojska povlačila se pred Drugom srpskom armijom, koja je 21. septembra izbila u dolinu Vardara i izazvala konačni slom bugarskog fronta. Dok su francuske istočne snage zauzele Prilep (23. septembra) i Skoplje (29. septembra), jedinice Druge armije izbile su na bugarsku granicu kod Džumrla i Đustendila.

Srpski album 1914-1918

Solunski front

Bugarska, poražena na bojnopolju, 28. septembra šalje svoju delegaciju u Solun da moli za mir. Dosledno svom moralu, nudili su generalu d'Epereu da Bugarska pređe na stranu Antante i postane njen saveznik!

Zarobljeni bugarski vojnici kod Kumanova na dan kapitulacije Bugarske, 29. septembra 1918.

Srpski album 1914-1918

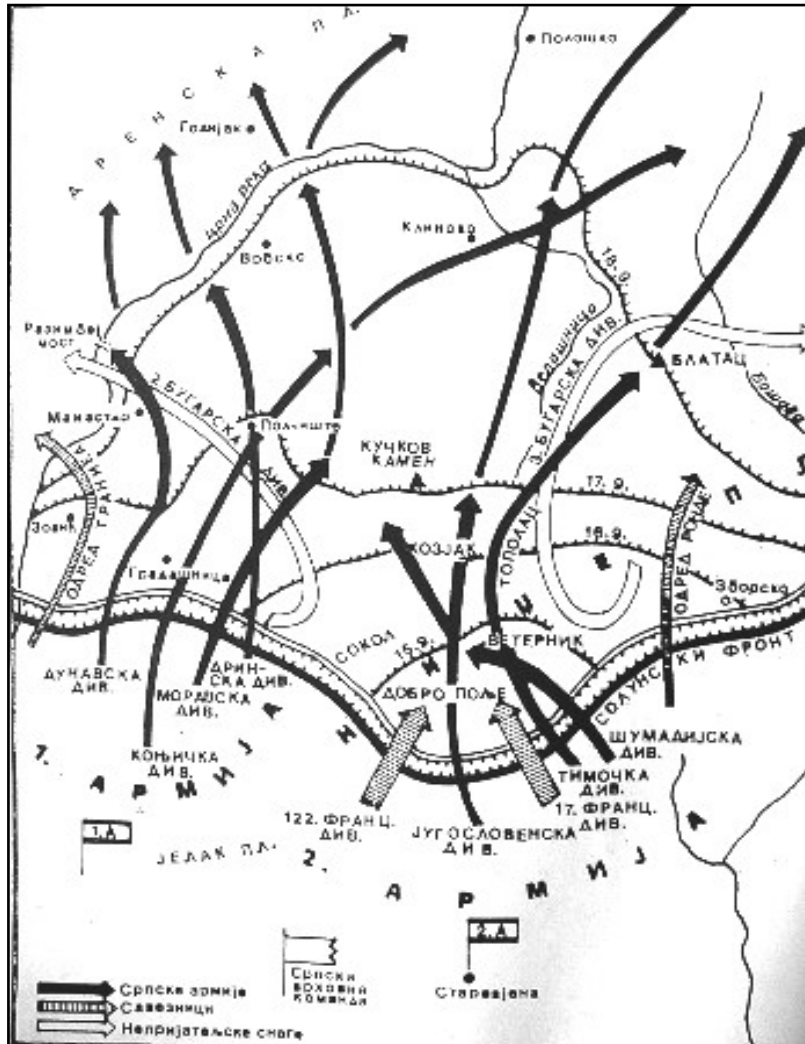

Solunski front

Uspešan prodor izvela je i Prva srpska armija koja je 12. oktobra kod Niša razbila 11. nemačku armiju i 1. novembra 1918. oslobodila Beograd. Ta armija, pod komandom generala Petra Bojovića, za mesec i po dana je, uz velike borbe, prešla oko 500 kilometara. Za to vreme jedinice Druge armije izbile su na Drinu i oslobodile zapadni deo Srbije, francuska konjica Pirot, Zaječar i Bor, a njena istočna vojska Prištinu, Kosovsku Mitrovicu i Novi Pazar. Delovi srpske vojske ušli su u Tiranu, a italijanska konjica u Drač. Jadranske trupe iz sastava Jugoslovenske divizije zajedno sa crnogorskom vojskom, oslobodile su Skadar, Podgoricu, Nikšić i Kotor.

Tri dana nakon oslobođenja prestonice, srpska Vrhovna komanda donela je odluku da Srpska vojska pređe Savu, Dunav i Drinu, a zatim nastavi gonjenje nemačkih i austrougarskih snaga. Ubrzo, bili su oslobođeni delovi zemalja pod austrougarskom vlašću.

Srpski album 1914-1918

Tok proboja bugarsko-nemačkih položaja na Solunskom frontu od 15. do 18. septembra 1918.

U trenutku početka ofanzive, Saveznici su raspolagali sa 628,000 ljudi, 1.800 topova i 200 aviona, a bugarsko nemačka odbrana sa oko 626,000 ljudi, 1.600 topova i 80 aviona.

Srpski album 1914-1918

Petar Bojović (1858-1945) Završio Artiljerijsku školu u Beogradu 1880.godne. Prvi svetski rat ga je zatekao na dužnosti komandanta Prve armije. Pri povlačenju srpske vojske 1915. godine, držao je front prema Drugoj bugarskoj armiji. Osujetio je bugarski prodor na Kosovo, što je omogućilo povlačenje vojske prema Albaniji i Crnoj gori.

Na Solunskom frontu, njegova armija je porazila Bugare kod Velesa, Ovčeg polja, i Kumanova. Unapređen je u čin vojvode 26. septembra 1918. godine. Nakon kapitulacije bugarske vojske, goni 11. nemačku armiju i razbivši dvostruko brojnijeg neprijatelja, sa Prvom armijom 1. novembra 1918.godine oslobađa Beograd.

Srpski album 1914-1918

**Srpska konjica goni
razbijenog neprijatelja**

**Srpska brzometna baterija menja
vatreni položaj prateći pešadiju u
napadu.**

Srpski album 1914-1918

U predahu borbi, srpski vojnici na Solunskom frontu igraju kolo oko stene sa ispisanim mestima njihovih pobeda i pobodenim savezničkim zastavama.

Srpski album 1914-1918

Kako bi dobili u vremenu, Nemci su prilikom povlačenja uništavali svu infrastrukturu. Gornje slike pokazuju porušene mostove kod Stalaća (levo) i kod Niša.

Srpski album 1914-1918

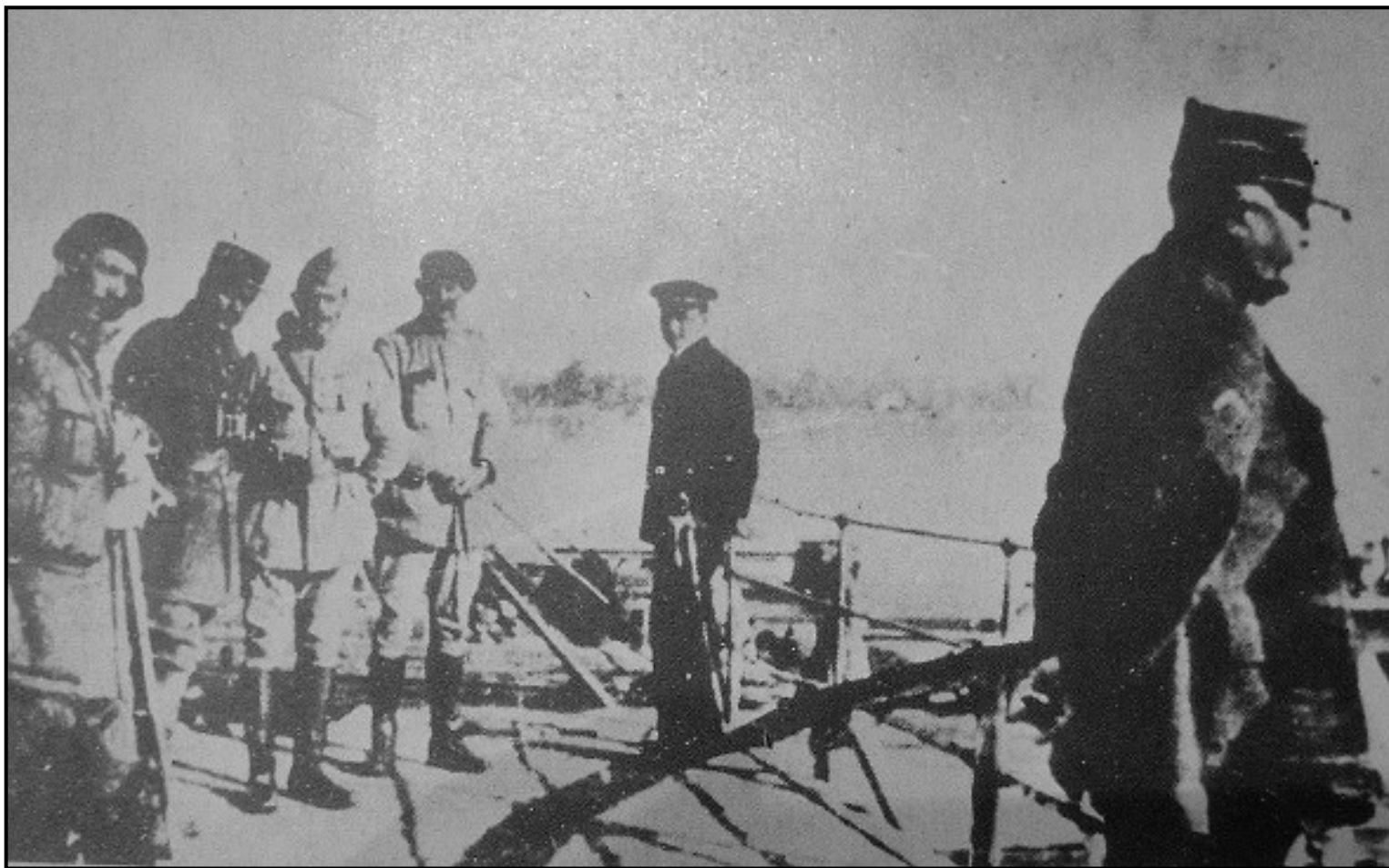
**Naoružani građani Šapca
proteruju poslednje
ostatke okupatorskih
jedinica iz svog grada**

Slom Bugarske bio je poslednji udarac za rasulo Centralnih sila. Odvojena od Nemačke i Austrija, klonula je ubrzo i Turska.

Dok je Prva armija prelazila u Vojvodinu dotle je Druga armija Stepe Stepanovića, ulazila u Bosnu i Hercegovinu, dočekana oduševljenjem o kojem su sanjali mnogi naraštaji.

Srpski album 1914-1918

U prvom planu zarobljeni feldmaršal Makenzen, "osvajatelj Srbije" kako su ga nazivali u Nemačkoj, pod stražom na brodu blizu Beograda.

Srpski album 1914-1918

Franše d'Epere (1856-1942), francuski maršal, glavni komandant savezničkih armija u Makedoniji od juna 1918. do kraja rata:

“..To su seljaci, skoro svi, to su Srbi, tvrdi na muci, trezveni, skromni, nesalomivi; To su ljudi slobodni, gordi na svoju rasu i gospodari svojih njiva...

Ali došao je rat. I eto, kako su se namah za slobodu zemlje, ti seljaci, bez napora pretvorili u vojnike najhrabrije, najjstrajnije, najbolje od svih. To su te sjajne trupe..zbog kojih sam gord što sam ih ja vodio, rame uz rame sa vojnicima Francuske u pobedonosnu bitku za slobodu njihove otadžbine...”

Srpski album 1914-1918

**Poslednji trzaji
potpaljivača rata:
carevi
Astrougarske i
Nemačke, Franja
Josip i Viljem II
stegnuti u pesnici
saveznika
(karikatura iz
1918.)**

Srpski album 1914-1918

Ujedinjenje

Uporedo sa pregovorima o formiranju nove, srpsko- hrvatsko- slovenačke države, koji su već na startu doživljavali probleme, pojedini regioni su samostalno proglašavali prisajedinjenje Srbiji

25. novembra, u Novom Sadu, Velika narodna skupština proglasila je ujedinjenje Srema, Banata i Bačke sa Srbijom

26. novembra u Podgorici, Velika narodna skupština Crne gore proglasila je ujedinjenje sa Srbijom

Prisajedinjenje Srbiji su samostalno proglasili mnogi gradovi i okruzi u Bosni i Hercegovini: Banjaluka, Bihać, Zvornik, Prijedor, Bijeljina, Gacko, Jajce...

Srpski album 1914-1918

Delegacija Banata dolazi u oslobođeni Beograd sa molbom za neodložno prisajedinjenje Banata Srbiji.

Srpski album 1914-1918

Demobilisani srpski vojnici vraćaju se kućama

Srpski album 1914-1918

Politička karta jugoistočne Evrope posle Prvog svetskog rata sa granicama zemalja- naslednica.

Srpski album 1914-1918

Neka se ne zaboravi

Srbija je u Prvom svetskom ratu podnela najveće žrtve od svih zaraćenih strana. Od 737.000 vojnika ili 24 odsto celokupnog stanovništva koliko je mobilisala u ratu je izgubila više od polovine - 379.818 vojnika i starešina. Tako visok procenat mobilisanih nije zabeležen u novijoj istoriji ratovanja.

U masovnim zločinima okupatorskih austrougarskih, nemačkih i bugarskih jedinica, od gladi i bolesti stradalo je još oko 800.000 dece, žena i muškaraca.

Ukupno 1.340.000 izgubljenih života od 4.529.000 koliko je Srbija imala pred rat.

Među njima su više od polovine (57,6 odsto) bili muškarci.

Malena Crna Gora, nerazdvojni saveznik Srbije, izgubila je osminu stanovništva, oko 50.000 ljudi. Poseban doprinos dala je u Mojkovačkoj bici, januara 1916. godine, kada je štitila bok srpskoj vojsci prilikom povlačenja preko Albanije.

Srpski album 1914-1918

**Svud su ostala
groblija...**

Srpski album 1914-1918

Kapela na srpskom vojničkom groblju na Zejtinliku u Solunu

Srpski album 1914-1918

Kraj

Srpski album 1914-1918

Literatura

U sastavljanju ove prezentacije koristio sam se sledećom literaturom, koju iskreno preporučujem:

- “Srbija u Prvom svetskom ratu” – Andrej Mitrović, SKZ, 1984.
- “Srbija i Solunski front” – Petar Opačić, NIRO Književne novine, 1984.
- “Ovako je bilo (Solunci govore)” – Antonije Đurić, Kulturni centar, G.Milanovac, 1984.
- “Obaveštajac kaplar Miloje” – Antonije Đurić, Kulturni centar, G.Milanovac.
- Sajt Vojske Srbije i Crne Gore: <http://www.vj.yu>